

İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersleri İçin Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği

Zeki Salih ZENGİN, Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Asım YAPICI, Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Atıf- Zengin, Z. Salih & Yapıcı, A. (2006) İlköğretim okullarındaki DKAB dersleri için öğretmen yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 4 (11), 127-154. © Değerler Eğitimi Merkezi

Özet- Türkiye’de ilkokul programlarında 4. sınıftan itibaren din öğretimine yer verilmektedir. Dersin öğretmenleri ise İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümlerinde yetiştirilmektedir. Ancak öğretmen yetersizliği yüzünden 4. ve 5. sınıflardaki din öğretimi sınıf öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Çalışmada, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nde yapılan araştırmaya dayanılarak sınıf öğretmenlerinin din öğretimi yapabilme yeterlilikleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla öğrencilerin aldıkları din öğretiminin niteliği, içeriği, süresi ve derse karşı gösterilen ilgi incelenerek problemler belirlenmekte ve çözüm önerileri getirilmektedir. Çalışmada ayrıca Cumhuriyet öncesi dönemden itibaren ilkokullar için din dersi öğretmeni yetiştirilmesinin tarihi sürecine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler- İlköğretim Okulları, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Eğitim Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği.

Giriş

Ülkemizde ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıf programlarında yer verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) derslerini okutan öğretmenlerin yetiştirilmesi konusu, bu derslerden beklenen verimin elde edilmesi ve belirlenen öğretim hedeflerine ulaşılabilmesi açılarından önemini korumaktadır.

Eğitim kurumlarının programlarında yer verilen bir öğretim alanının veya dersin, genel amaçlara bağlı olmak kaydıyla, belirlenmiş birtakım özel amaç-

lar taşıdığı ve öğretimle bu amaçlara ulaşılmasının beklendiği açıktır. Bu durum nedeniyledir ki her bir öğretim alanının, genel ilkelere bağlı ve onlara paralel olmakla birlikte, kendine ait “özel” birtakım bilgi alanı, amaç, ilke, öğretim, yaklaşım ve yöntemleri bulunmaktadır. Esasen öğretmenliğin bir meslek olarak kabul edilmesinin temel sebeplerinden birisi de budur. Zira bir alanla ilgili olarak sadece bilgiye sahip olmak öğretmenlik için yeterli görülmemekte, sahip olunan bilginin aktarılması işi, bunun ötesinde birtakım bilgi ve beceriyi de gerekli kılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlik, yasalarla, özel bir eğitime ihtiyaç duyulan “meslek” olarak kabul edilmiştir.

Sözünü ettiğimiz bu esaslar doğal olarak, ilk ve orta dereceli okullarımızda zorunlu dersler arasında yer alan DKAB dersleri için de geçerlidir. Söz konusu dersleri orta öğretim kurumlarında ve ilk öğretimin 4. sınıfından 8. sınıfına kadar okutan öğretmenlerin yetiştirilmesi, İlahiyat Fakülteleri bünyesindeki İlahiyat Lisans ve İlk Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği programlarında gerçekleştirilmekte idi. Ancak YÖK Genel Kurulu’nun 26.05.2006 tarihinde aldığı karar ile ilk öğretim okullarındaki DKAB öğretmenlerinin yetiştirilmesi görevi bütünü ile, belirlenen bazı Eğitim Fakültelerine verilmiştir. Alınan yeni kararın ne gibi sonuçlar getireceği, uygulamanın devam ettiği süre boyunca görülecektir.

DKAB öğretmenlerinin İlahiyat Fakültelerindeki bölümlerde yetiştirildiği aşamada, dersin okutulması ile ilgili olarak ortaya çıkan sonuçlardan birisi de, bu bölüm mezunlarının 4. ve 5. sınıflarda görev almaları ile ilgili olarak tezahür etmiş, bu aşamadaki dersler, çeşitli sebeplere bağlı olarak büyük çoğunlukla sınıf öğretmenleri tarafından okutulmaya devam etmiş ve etmektedir. Söz konusu sınıf öğretmenlerinin ise Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinden mezun oldukları bilinmektedir.

Çalışmamızda esas itibariyle, ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda DKAB derslerini okutmak durumunda kalacak olan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin, öğrenim süreçlerinin incelenmesi ve yeterliliklerinin değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla öğrencilerin bölüm programında yer alan “DKAB Öğretimi dersine yönelik tutumları”, onların derse ayrılan “süre” ve belirlenen “içerik” hakkındaki kanaatleri incelenecektir. Yine bu sürecin bir parçası olarak, dersi okutan öğretim elemanları tarafından takip edilen “öğretim yöntemleri ve dersin işleniş biçimi” ile “ölçme-değerlendirme” çalışmaları ele alınarak, öğrencilere göre “öğretim elemanlarının yeterliliği”, tespit edilmeye çalışılacaktır. Bütün bu süreç içerisinde karşılaşılan problemler, çözüm önerisiyle birlikte tartışılacak, DKAB derslerini okutmak durumunda kalacak bölüm öğrencilerinin, sürecin sonundaki yeterlilik düzeyleri hakkında değerlendirmeler yapılacaktır.

Teorik Çerçeve

Türkiye’de İlkokul Programlarında Yer Verilen Din Dersi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi

Ülkemizde, çeşitli seviyelerdeki okullarda yer verilen din dersleri için öğretmen yetiştirilmesi ihtiyacı, modern eğitim teşkilat ve kurumlarının oluşturulmaya başlandığı Tanzimat yıllarından itibaren belirmiştir. Tanzimat ve sonrası dönemlerde öğretmen yetiştirilmesi genel anlamda ciddi bir problem olarak ortaya çıktığı için, branş öğretmenlerinin yetiştirilmesi uzun zaman mümkün olamamıştır. Bununla birlikte ilk dönemlerden itibaren, ilk ve orta dereceli okullar için ayrı öğretmenlerin yetiştirilmesi hedeflenmiş ve öğretmen yetiştiren kurumlar da buna göre düzenlenmiştir.

Osmanlılarda geleneksel ilköğretim kurumları olan sıbyan mekteplerindeki öğretim programında okuma-yazma ve aritmetik yanında Kur’an okuma ve ilmi-hal gibi dinî bilgiler verilmektedir. Sıbyan mekteplerindeki öğrencilerin yetiştiği özel bir mekân ve genel kurallardan ise söz etmek zordur. Bu konuda bilgisi olan ve sıbyan mekteplerinin bağlı bulunduğu vakıfların idarecilerinin onayını alan kişiler bu görevi yerine getirmektedir.

Tanzimattan sonraki dönemde başlatılan eğitimde yenileşme hareketi içerisinde sıbyan mekteplerinin yeniden düzenlenmesi de yer almıştır. Usûl-i Cedîd adı altında yürütülen çalışmalar içerisinde, iptidaî mektepleri adıyla yeniden düzenlenen bu kurumların programlarında Kur’an, Tecvid ve ilmi-hal derslerinin yanında Tarih, Mâlûmât-ı Nâfia ve Coğrafya gibi derslere de yer verilmiş, ayrıca öğretim yöntemleri hakkında çalışmalar yapılarak, görev alacak öğretmenlerin özel kurumlarda yetiştirilmesi planlanmıştır.

Bu çerçevede, ülkemizde ilköğretim seviyesindeki erkek iptidaî mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla oluşturulan ilk kurumlar 1868 yılında açılan “Dârülmualimîn-i Sıbyan”, diğer ise kız iptidaî mektepleri için öğretmen yetiştirmeyi hedefleyen ve 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile kuruluşu karar bağlanan “Dârülmualimât”tır¹. Tanzimat döneminde “Dârülmualimîn-i Sıbyan” programında din derslerine yer verilmez iken diğerinde yer verilmiştir².

1 Bu konuda bkz. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, İrade Meclis-i Vâlâ, No: 262/78, (20 Ramazan 1284/15 Ocak 1868), Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, mad. 69.

2 Okulun öğretim programı hakkında yeterli bilgi bulunmamakla birlikte, faaliyetlerinden söz edilen bir belgeden anlaşıldığı kadarıyla açılış amacı, iptidai programında yeni yer verilen Hesap ve Coğrafya gibi dersleri de okutabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesidir. (Bkz. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, İrade Şûrâ-yı Devlet, No:

II. Abdülhamit döneminde diğer öğretim kurumlarında olduğu gibi öğretmen yetiştiren kurumlarda da din derslerine, eskiye göre daha fazla ağırlık verilmiştir. 1902 ve 1908 yıllarında iptidailerde görevlendirilecek, İstanbul ve taşradaki kız ve erkek öğretmen okullarının programlarında Ulûm-ı Diniye, Tecvid ve Kur'an-ı Kerim, Akaid, Fıkıh, Dürr-i Yektâ Şerhi, Ahlak ve İslam Tarihi gibi derslere yer verilmiştir (bkz. Zengin, 2003: 86-91).

II. Meşrutiyet döneminde de ilk öğretmen okullarında din derslerine Kur'an-ı Kerim ve Tecvid adıyla 1., 2., ve 4. sınıflarda haftada birer saat, İbâdât adıyla 1. sınıfta iki, 2. ve 3. sınıflarda birer saat olarak yer verilmiştir (Yücel, 1994: 219).

Yapılan çalışmalara rağmen çeşitli öğretim basamaklarındaki kurumlarda görev alacak öğretmenlerin yetiştirilmesi hem nicelik hem de nitelik açısından önemli bir problem olarak devam ederek, bu haliyle Cumhuriyet dönemine intikal etmiştir. Aynı durum ilköğretim okullarına öğretmen yetiştirilmesi için de geçerlidir. Dolayısıyla bu alandaki öğretmenlik görevi, çoğu zaman öğretmen okullarında eğitim görmeyen kişiler tarafından yürütülmüş, din dersleri de diğer derslerle birlikte, medrese mezunları veya medreseden ayrılanlar, öğretmenlik yeterliliğine sahip olmayan, hatta düzenli bir tahsil dahi görmemiş kişiler tarafından okutulmuştur (Akyüz, 1978: 227).

İlkokullardaki öğretmen ihtiyacı II. Meşrutiyet yıllarından itibaren belirli merkezlerde açılan kurslarda başarılı olanlara yeterlik belgesi verilerek giderilmeye çalışılmış, aynı yöntem Kurtuluş Savaşı yıllarında da başvurulmuştur. Bu belgenin verildiği sınavlarda Mâlûmât-ı Diniye dersine de yer verilmiştir (Öztürk, 1996: 59). Diğer taraftan ilk öğretmen okullarının yeniden düzenlenmesi konusunda da çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda 1924 yılında Ankara'da toplanan İkinci Hey'et-i İlmiye'de konu ele alınarak, kız ve erkek ilk öğretmen okullarının süresi 5 yıla çıkartılırken, programdaki din derslerinin sayısı önemli ölçüde azaltılarak ilk iki sene haftada iki saat olarak belirlenmiştir (Yücel, 1994; Öztürk, 1996). Köylerdeki ilkokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla 1927 yılında açılan Köy Muallim Mektepleri programında da din derslerine yer verildiği görülmektedir. Bu mekteplerle ilgili olarak hazırlanan talimatnamede, din derslerine 1. ve 2. sınıfta haftada iki saat olarak yer verilmesi, ayrıca derslerin Türkçe ve Usûl-i Tadrîs (Öğ-

484, 9 Cemaziyelevvel 1285/28 Ağustos 1868). Aynı belgede, okula kabul edilecek öğrencilerin medreselerde belirli bir süre öğrenim görenler arasından da seçileceği belirtilmektedir. Bu bilgilerden, okulun programında din derslerine yer verilmediği, kabul edilecek talebelerin medreselerde belirli süre ders görmüş olmalarının, iptidailerdeki din derslerini okutabilmeleri için yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır.

retim Yöntemleri) öğretmenleri tarafından okutulması kararlaştırılmıştır³. Ancak okulun faaliyete geçtiği 1927 yılında hazırlanan programda, derse verilen yerin azaltılarak, 1. sınıfta bir saat olarak belirlendiği görülmektedir (Yücel, 1994; Öztürk, 1996).

Yine öğretmen yetiştirme konusunun da ele alındığı 1925 yılında Konya’da yapılan Maarif Müfettişleri Kongresi’nde, ilkokullardaki beden eğitimi, müzik, resim ve el işleri derslerinin, bu alanlarda özel bir eğitim almamış öğretmenler tarafından okutulmasının sakıncalarının giderilmesi için öğretmen okullarının son sınıflarında bu alanlarda öğretmen yetiştirmek amacıyla ilgili programların açılmasının yanı sıra, mevcut öğretmenlerin eğitilmesi için tatil kurslarının düzenlenmesi isteniyordu. Din derslerinin de özel eğitimi gerektiren alanlar içerisinde düşünülmesi gerekirken, böyle bir gelişmenin gerçekleşmesi bir yana, din derslerinin ilk öğretmen okullarının müfredatından, 1931 yılından itibaren, tamamen çıkartıldığı görülmektedir (Öztürk, 1996). Aynı dönemde ilkokul programında da din dersine yer verilmemiştir.

1949 yılından itibaren ilkokullarda din derslerine isteğe bağlı olarak yer verildiği⁴ dönemde de durum fazla değişmemiş, din dersleri, programlarında din derslerine yer verilmeyen öğretmen okullarından mezun sınıf öğretmenleri tarafından okutulmuştur⁵. Her ne kadar 1951 yılından itibaren İlk Öğretmen Okulları programında din derslerine yer verilse de bu derslerde alınan bilginin öğretim için yeterli olması söz konusu değildir (Aydın, 2005).

İlkokullardaki din derslerini okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi konusu, 1961 yılında hazırlanan ve ertesi yıl toplanan VII. Milli Eğitim Şûrası’na sunulan raporda da yer almıştır. Raporda, bu dersleri okutacak öğretmenlerin özellikle söz konusu dersin öğretimindeki esasları bilmeleri meselesine temas edilerek kursların açılması, ayrıca öğretmen okullarında da bu konuya yeterince yer verilmesi ve öğretmen okullarının ikinci devre 1. ve 2. sınıflarında haftada iki saat olarak yer alan din derslerinin branş öğretmenleri tarafından okutulması, ayrıca “Eğitim Enstitüleri Pedagoji Şubelerinde bu di-

3 Bkz. Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası, (15 Teşrinisani 1926), Sayı: 10, s. 33-36.

4 15 Şubat 1949 tarihinden itibaren ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında haftada iki saat ve isteğe bağlı olarak okutulacağına dair Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu tarafından valiliklere gönderilen genelge için, bkz. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (7 Şubat 1949). Cilt: 11, Sayı: 524, s. 152.

5 Nitekim, ilköğretmen okullarının 1948 yılındaki programında din dersi bulunmamaktadır. Bk. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, (13 Aralık 1948), Cilt: 11, Sayı: 516, s. 131.

siplinin öğretim ve eğitim usullerine, diğer dersler özel öğretim metotları kadar yer verilmesi” gerektiği vurgulanmaktadır⁶. Ancak ileri sürülen bu tekliflerin VII. Eğitim Şûrası’nda bu konu ile ilgili kararlar üzerinde etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır⁷.

1980 yılına gelindiğinde, problemin çözümü için yeni bir adım atılarak, yaz aylarındaki kısa süreli hizmet içi eğitim kurslarında eğitim gören öğretmenlerin din derslerini okutmaları için çalışma başlatılmıştır. Aydın’ın (2005: 102-103) belirttiği gibi, bu girişim, 1988 yılına kadar bir türlü gerçekleştirilememiş olsa da, ilke olarak söz konusu dersi okutacak olanların özel bir eğitim görmeleri fikrinin benimsenmesi açısından önemlidir. Nitekim aynı dönemde hazırlanan raporlarda da bu husus vurgulanmış, din öğretiminin, bu alanda uzmanlaşmış kişilerce verilmesi gerektiği belirtilerek, bunun sağlanması için öneriler ileri sürülmüştür⁸. Esasen, mevcut öğretmenler için kursların düzenlenmesi ile ilkökul öğretmenlerinin yetiştirildiği kurumlardaki din derslerinin süre ve nitelik olarak zenginleştirilmesi konusu, yukarıda sözünü ettiğimiz 1961 yılında hazırlanan raporda yer almasına rağmen bütün bunların kısmen de olsa gerçekleştirilmesi neredeyse çeyrek asırdan sonra mümkün olabilmektedir.

Modern eğitim anlayış ve uygulamaları daha çok öğrencinin aktifliği üzerine yoğunlaşmakta ise de eğitim faaliyetlerinde öğretmenin gerek planlama ve hazırlık gerekse uygulama aşamalarındaki etkinliği devam etmektedir. Diğer taraftan çağımızda artan bilgi birikimi uzmanlaşmayı bir zorunluluk haline getirmiştir. Gelişmeler, öğretmenlerin yetiştirilmesinde genel kültür, alan ve eğitim alanındaki genel bilgiler yanında ayrıca öğretim yapacağı her bir alan ile ilgili, özel öğretim bilgisinin kazandırılmasını da bir zorunluluk olarak karşımıza çıkarmıştır (ÖYEGM, 2002). Nitekim öğretmen yetiştiren kurumların yeniden düzenlendiği 1997 yılından sonraki dönemde de programlar söz konusu gereklilikler göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Bu çerçevede ülkemizde 1997 yılında hazırlanarak uygulamaya konulan öğretmen yetiştiren programların yeniden düzenlenmesi kapsamında İlahiyat Fakülteleri de yapısal bir değişikliğe uğramıştır. İlahiyat Lisans adı ile genel

6 Konuyla ilgili olarak, Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim Komitesi Raporu’na (1961) bakılabilir.

7 Şûra kararları için, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (16 Temmuz 1962, Cilt: 25, Sayı: 1212) ve Aydın’a (2005: 96-97) bakılabilir.

8 MEB Din Eğitimi Çalışma Grubu raporunda bu konuda yer alan teklifler için, bkz. Aydın (2005: 104).

ilahiyat konularının ağırlıklı olarak okutulduğu programının yanında, ilköğretim kurumlarındaki DKAB derslerini okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla Yüksek Öğretim Kurumunun 11.7.1997 tarih ve 97.23.1660 sayılı kararı ile 11 İlahiyat Fakültesi bünyesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü kurulmuştur. Bölümün programında alan bilgisi ve genel kültür dersleri yanında Eğitim Fakülteleri programlarında yer alan öğretmenlik bilgisi (pedagojik formasyon) derslerine, tamamen aynı niteliklere sahip olarak, yer verilmiştir. Bu programdan mezun olanların ilköğretimin 4. sınıfından 8. sınıfına kadarki DKAB derslerini okutmaları yasal açıdan problem doğurması bir yana, söz konusu kararda yer verilen planlama itibarıyla, yerine getirilmesi gerekli bir esas olması gerekirken, çeşitli gerekçelerle uygulamaya geçilmemekte ve bu sınıflardaki dersler sınıf öğretmenleri tarafından okutulmaktadır⁹. İlköğretim programında yer alan ve özel bir eğitimi gerektiren bilgisayar, beden eğitimi, İngilizce vs. gibi dersler de ilk zamanlar sınıf öğretmenleri tarafından okutulurken bu uygulamadan aşamalar halinde vazgeçilerek alan öğretmenlerinin dersleri okutmaları sağlanmış, sadece DKAB dersi için bu uygulama gerçekleşmemiştir. Ancak Temmuz 2005 tarihindeki bir Bakanlık genelgesi ile özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen beden eğitimi, müzik, resim-iş, yabancı dil vb. dersleri branş öğretmenlerinin okutacağı, ancak ihtiyacın karşılanamaması halinde sınıf öğretmenleri veya bu alanlarda sertifikası olanların okutabileceği belirtile-

9 27.8.2003 tarih ve 25212 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Millî Eğitim Bakanlığı İlk Öğretim Kurumları Yönetmeliği”nin 64. maddesinde şu esas getirilmiştir: “İlk öğretim okullarında dersler sınıf veya branş öğretmenleri tarafından okutulur. Öğretmenler, kendilerine verilen sınıfın veya şubenin derslerini, programda belirtilen esaslara göre planlamak, okutmak, bunlarla ilgili uygulama ve deneyleri yapmak, ders dışında okulun eğitim-öğretim ve yönetim işlerine etkin bir biçimde katılmak ve bu konularda kanun, yönetmelik ve emirlerde belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler. İlk öğretim okullarının 1-5 inci sınıflarında sınıf öğretmenliği esastır. Sınıf öğretmenleri, okuttukları sınıfı bir üst sınıfta da okuturlar. Ancak istekleri yönetimce uygun görülmesi hâlinde başka bir sınıfı da okutabilirler. Herhangi bir sınıfta başarı gösteren öğretmenler, isteklerinin yönetimce uygun görülmesi hâlinde aynı sınıfı okutmaya devam edebilirler. İlk öğretim okullarının 4 üncü ve 5 inci sınıflarında özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen beden eğitimi, müzik, resim-iş, din kültürü ve ahlak bilgisi, yabancı dil, iş eğitimi ve bilgisayar dersleri, branş öğretmenleri tarafından okutulabilir. Hangi derslerin branş öğretmenlerince okutulacağı Bakanlıkça belirlenir. Ancak yeterli sayıda branş öğretmenin bulunmaması durumunda, beden eğitimi, müzik, resim-iş, din kültürü ve ahlak bilgisi, yabancı dil, iş eğitimi ve bilgisayar dersleri, bu alanlarla ilişkilendirilmiş ek branşı olan sınıf veya branş öğretmenlerince okutulabilir. Derslerini branş öğretmeni okutan sınıf öğretmeni, bu ders saatlerinde yönetimce verilen eğitim-öğretim görevlerini yapar”. Bu konuda ayrıca Aydın’a (2005) bakılabilir.

rek, branş öğretmenleri olduğu takdirde DKAB derslerinin de branş öğretmenleri tarafından okutulmalarının sağlanması istenmekte, daha doğrusu diğer dersler için zaten var olan söz konusu uygulamanın sınırları DKAB dersini de içine alacak üzere genişletilmektedir¹⁰.

Her ne kadar ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda DKAB derslerinin okutulması konusundaki yasal engel aşılmış olsa da bu alandaki öğretmen sıkıntısı nedeni ile mevcut öğretmenlerin beliren yeni ders yükünü karşılayabilecek sayıda olmamaları yüzünden problem tam olarak çözülmüş de değildir. Öyle ki YÖK Genel Kurulu'nun ilköğretim okulları için DKAB dersi öğretmeni yetiştirmek üzere İlahiyat Fakültelerinde bulunan ilgili bölümü Eğitim Fakültelerine aktarmış olması da bu gerçeği değiştirmeyecektir. Bu durumda, önümüzdeki yıllarda 4. ve 5. sınıflardaki DKAB derslerini, bu defa da yeterli sayıda branş öğretmeni olmaması yüzünden, sınıf öğretmenlerinin okutmaya devam edeceğini tahmin etmek güç değildir¹¹. Bütün bunlar, Eğitim Fakültelerinin ilgili bölümünde yetiştirilen sınıf öğretmenlerinin DKAB derslerini verebilme yeterliliklerinin söz konusu edilmesine temel bir gerekçe oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Sınıf Öğretmenliği Bölümündeki öğrencilerin derse yaklaşımları, yapılan öğretimin yeterlilik şartlarını ne derece taşıdığı konularının da birlikte ele alınarak değerlendirilmesini gerekli hale getirmektedir.

10 24 Haziran 2005 tarih ve 25855 tarihli Resmi Gazete ile Ağustos 2005 tarihli ve 2575 sayılı Tebliğler Dergisi'nde "Milli Eğitim Bakanlığı İlk Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin 1. maddesinde "İlköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarında özel bilgi, beceri ve yetenek isteyen beden eğitimi, müzik, resim-iş, din kültürü ve ahlak bilgisi, yabancı dil, iş eğitimi ve bilgisayar dersleri branş öğretmenlerince okutulur. Ancak ihtiyacın branş öğretmenlerince karşılanamaması halinde bu dersler yüksek öğrenimlerini söz konusu branşlarda yapan sınıf öğretmenleri veya sınıf öğretmeni olup bu alanda hizmet içi eğitim sertifikası almış öğretmenler tarafından ders değişimi yolu ile okutulabilir. Bunun da mümkün olmadığı durumlarda söz konusu dersler sınıf öğretmenince okutulmaya devam edilir" hükmü yer almaktadır.

11 Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006 adlı çalışmaya göre, ülkemizdeki 34.990 ilk öğretim okulunda 4-8. sınıflarda toplam 218.258 şube bulunmaktadır. Bu rakama göre, haftada iki saatlik DKAB dersinin toplam yükü 436.516 saattir. Bir DKAB öğretmenin haftada 30 saat derse girdiği kabul edilse bile, sadece ilk öğretim okulları için 14.550 öğretmene ihtiyaç duyulacaktır. Yine, Milli Eğitim Bakanının, bir köşe yazarının öğretmen atamaları ile ilgili olarak yaptığı yoruma, 25.07.2006 tarihinde yaptığı yazılı açıklamada verdiği bilgilere göre, DKAB dersinin ülke genelinde 22226 norm kadrosu varken bu alanda çalışan öğretmen sayısı 12716 olup, 9510 öğretmene daha ihtiyacı bulunmaktadır. Bk. meb.gov.tr/haberler/haberayrinti_basinciklama.asp?ID=1070.

Araştırmada Cevap Aranacak Sorular

Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin yapısal ve fonksiyonel açıdan DKAB öğretimi dersine yönelik tutumlarının, öğretim sürecinin ve problemlerin tespit edilerek sürecin sonundaki yeterlilik düzeylerinin tespiti çalışıldığı bu araştırma, aşağıdaki sorulara cevap aramak istemektedir:

- i. DKAB öğretimi dersinin öğretim programında yer alması olumlu karşılanmakta mıdır?
- ii. Programda DKAB öğretimi dersine ayrılan süre yeterli kabul edilmekte midir?
- iii. DKAB öğretimi dersi içerik olarak yeterli görülmekte midir?
- iv. DKAB dersinde takip edilen öğretim yöntemlerinin yeterlilik düzeyi nedir?
- v. DKAB dersinde önerilen kaynakların yeterliliği nedir? Öğrenciler bunlardan yeterli düzeyde yararlanabilmiş midir?
- vi. Öğretim süreci tamamlandığı zaman elde ettikleri bilgi yeterli kabul edilmekte midir?
- vii. DKAB öğretimi dersinin meşruiyeti, özellikle bu dersin laiklelikle çelişmesi/çelişmemesi hakkında ne düşünülmektedir?
- viii. DKAB dersi öğretim elemanlarının öğreticilik düzeyi nasıl algılanmaktadır?
- ix. Öğrencilerin derse hazır bulunuşluk düzeyi nedir?

Yöntem

I. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 2004-2005 Öğretim Yılı Güz Yarıyılında DKAB Öğretimi dersini alan 340 öğrencinin 218'ine anket uygulanmıştır. Uygulama hedef kitlenin yarısından fazlası kapsadığı için örneklem sayısı evreni temsil edebilecek mahiyettedir. Örneklem yaş aralığı 20-32 olup, yaş ortalaması 21.94, standart sapması ise 1.55'tir.

Tablo 1*Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı*

Cinsiyet	f	%
Kız	141	64.7
Erkek	77	35.3
Toplam	218	100

Tablo 1'e göre örneklemin 141'i kız 77'si erkek öğrenciden oluşmaktadır. Örnekleme giren öğrenci grubunun cinsiyet dağılımının temsil oranı (1/3), evreni oluşturan grup ile yaklaşık aynı niteliği taşımaktadır. Nitekim 2004-2005 Öğretim yılında bu dersi alan toplam 340 öğrenciden 218'i kız (% 64.1), 122'si (% 35.9) ise erkek öğrencidir.

Öğrencilerin, büyük çoğunluğunun ailelerinin gelir düzeyinin iyi (% 52.8) ve orta (% 40.4) düzeyde olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi çok iyi olanlar % 5.5, düşük olanlar ise % 0.9 oranındadır. Yine öğrencilerin orta öğrenimlerini bitirdikleri yerleşim yerleri arasında ilçelerin ilk sırada geldiği (% 37.2), bunu büyükşehir (% 33.5), il (% 23.9), kasaba (% 3.2) ve köylerin (% 0.9) takip ettiği görülmektedir.

II. Verilerin Toplanması ve Analizinde Kullanılan Teknikler

Araştırmada kullanılacak verilerin elde edilmesi amacıyla bir yönerge ve toplam 24 sorudan oluşan 2 sayfalık bir anket formu kullanılmıştır. Bu sorulardan dördü öğrencilerin demografik özelliklerini tespiti yöneliktir. Bu bağlamda onların yaş, cinsiyet, gelir düzeyi ve lise yıllarındaki yerleşim birimleri sorulmuştur. Çalışma, betimsel bir nitelik arz ettiği için burada söz konusu edilen demografik sorular değişken olarak kullanılmamış olup, örneklemin evreni temsil yeteneğine sahip olup olmadığını anlama amacına yöneliktir.

Demografik verileri tespit etme amacı dışında kalan 20 sorunun 16'sı tutum cümlesi biçiminde hazırlanmış olup “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleriyle birlikte sorulmuştur. “DKAB dersi bölüm programı içerisinde yer alması gereken bir derstir.” “Bölüm öğretim programı içerisinde DKAB dersine sadece seçmeli bir ders olarak yer verilmesi gerekir.” “Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda din öğretimine yer verilmesi laiklik anlayışı ile çelişir.” “Dersi veren öğretim elemanı sınıfta demokratik bir ortam

oluşturabiliyor.” vb. ifadeler bu kısımda yer alan tutum cümlelerine örnek olarak verilebilir¹².

Son dört sorunun birisi iki, birisi üç, ikisi ise altı seçeneklidir. Altı seçenekli olan her iki soru “*Eğer birden fazla seçenek işaretleyecek olursanız lütfen önem sırasına göre belirtiniz.*” açıklamasıyla verilmiştir.

Kuşkusuz böyle bir çalışmanın öğretmen adaylarının, öğretim üyelerinin, ilk öğretim öğrencilerin ya da onların velilerin görüşlerine müracaat ederek hazırlanması mümkündür. Biz burada sadece öğretmen adaylarının görüşlerini inceleyerek, onların çeşitli yönleriyle DKAB dersini nasıl algılayıp değerlendirdiklerini anlamak istiyoruz.

Problemin genel anlamda bir fotoğrafını çekme arzusunda olan bu çalışmada herhangi bir hipotez sınanmamıştır. Bu sebeple hipotez sınamaya yönelik istatistiksel işlemler kullanılmamıştır. Elde edilen veriler sadece frekans ve yüzdelilerle ifade edilmiş ve sonuçlar araştırmada cevap aranan sorular çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

I. Öğrencilerin DKAB Dersinin Öğretim Programında Yer Alması Konusundaki Görüşleri

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanan ve uygulanmakta olan Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programları arasında yer alan Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı içerisinde 152 kredi/saatlik toplam ders yükü içerisinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine 7. yarıyıl 2 kredi/saat yer ayrılmıştır. Programda derse yer verilmesinin nedeni, ilköğretim programında yer alan DKAB dersinin bölüm mezunları tarafından okutulacak olmasıdır. Öğrencilerin DKAB dersinin bölüm öğretim programı içerisinde yer almasını istedikleri Tablo 2’de açıkça görülmektedir. Zira “*DKAB Dersi, Bölümünüz Öğretim Programı İçerisinde Yer Alması Gereken Bir Derstir.*” (Madde 1) tutum cümlesine katılım oranlarına bakılacak olursa, öğrencilerin % 83.9’unun

12 Bu çalışmada DKAB öğretimi dersinin yapısı ve işleniş ile ilgili yaşanan çeşitli problemlerin öğretmen adayları perspektifinden araştırılması amaçlandığı için farklı soru çeşitleri kullanılmıştır. Zira ankette geçen her soru, araştırmacıların gözlemlerine dayanarak sorun olarak algıladıkları hususları içermektedir. Dolayısıyla yapısal açıdan farklı kurgulanan sorulara dayanarak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek mümkün olmamıştır. Esasen böyle bir amaç da güdülmemiştir. Sadece çalışmanın amacına uygun olarak öğretmen adaylarının belirlenen hususlarla ilgili kanaatleri tespit çalışılmıştır.

“katılıyorum”, % 13.8’in “kısmen katılıyorum”, % 1.4’ünün ise “katılmıyorum” dedikleri görülecektir. Bu da söz konusu dersin bölüm programı içerisinde yer almasının öğrencilerin büyük bir çoğunluğu tarafından talep edildiği anlamına gelmektedir.

Tablo 2

DKAB Dersinin Öğretim Programında Yer Alması Konusundaki Görüşleri

MADDELER	Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Cevapsız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 DKAB dersi, bölümünüz öğretim programı içerisinde yer alması gereken bir derstir	3	1.4	30	13.8	183	83.9	2	0.9	218	100
2 Bölümünüz öğretim programı içerisinde DKAB dersine sadece seçimlik ders olarak yer verilmesi gerekir	150	68.8	40	18.3	27	12.4	1	0.5	218	100
3 Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda din öğretimine yer verilmesi laiklik anlayışı ile çelişir	182	83.5	17	7.8	15	6.9	4	1.8	218	100

Tablo 2’de yer alan 2. maddede ise DKAB dersinin programda sadece seçimlik ders olarak yer almasına yönelik tutumlar incelenmiştir. DKAB dersinin sadece seçimlik olmasını isteyenler % 12.4’lük bir kesimi oluşturmaktadır. Bu fikre “kısmen katılanlar” % 18.3’ken, “katılmayanlar” % 68.8’lik bir orana ulaşmaktadır. Başka bir deyişle Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin neredeyse % 69’u DKAB dersinin zorunlu dersler arasında yer alması gerektiği kanaatindedir. Bu sonuç Tablo 2’deki birinci maddeden elde edilen sonuçla uyumludur. Gerçi DKAB dersinin bölüm öğretim programı içinde yer alması gerektiğine katılanlarla, bu derse sadece seçimlik olarak yer verilmesi gerektiğini düşünenler arasında % 15.1’lik bir farklılık gözlenmektedir. Ancak bu durum DKAB dersine programda yer verilip verilmemesi ile ilgili değil, söz konusu dersin seçimlik ya da zorunlu olması ile ilgilidir. Anlaşılan o ki, Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencileri DKAB dersinin programda yer almasının gerekli olduğu kanaatindedirler. Onların böyle bir gerekliliği ileri

sürmüş olmaları farklı sebeplerden beslenmiş olabilir: İlköğretim okullarının programında yer alan bu dersin, doğal olarak bölüm programında da zorunlu olarak yer alması ilk akla gelen nedenlerden birisidir. Dersin bölüm programında yer alması konusunda tereddüdü olanlar veya derse tamamen karşı bir tutum içerisinde bulunanların bu gerçeği unutmuş olmaları mümkün ise de bazı öğrenciler laiklik endişesiyle, bazıları da dine ilgisiz, hatta inançsız olması sebebiyle, DKAB dersine karşı olumsuz bir tutum takınmış olabilirler. Nitekim, DKAB dersinin programda yer alması gerektiği fikrine katılmayan (% 1.4) veya bu hususta tereddüdü olan (% 13.8) öğrencilerin toplamını oluşturan % 15.2'lik oran DKAB dersine yer verilmesinin laiklik anlayışı ile çeliştiği fikrine sahip (% 6.9) veya bu konuda tereddüdü olan (% 7.8) öğrencilerin toplamını oluşturan % 14.7'lik orana oldukça yakındır (bkz. Madde 2 ve Madde 3). Ancak öğrencilerin büyük bir kesiminin DKAB dersinin programda yer alması gerektiği yönünde bir düşünceye sahip olması, onların öğretmenlik hayatlarında bu dersi içten gelen bir güdülenmeyle okutacakları, bunun da belli oranda başarılı sonuçlar verebileceği şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 2'deki 3. maddede zorunlu DKAB dersinin laiklik ilkesi ile çelişip çelişmediği hususundaki kanaatler tespit edilmek istenmiştir. Bu bağlamda “Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda din öğretimine yer verilmesi laiklik anlayışı ile çelişir.” biçiminde ifade edilen tutum cümlesine “katılmayanlar” % 83.5; “kısmen katılanlar” % 7.8; “katılanlar” ise % 6.9'dur. Bu sonuç ortaya koymaktadır ki, sınıf öğretmenliği öğrencilerine göre ilk ve orta dereceli okullarda verilen zorunlu DKAB dersi, devletimizin temel kuruluş ilkeleri arasında yer alan laiklik ile çelişmemektedir. Aksi görüşler bulunsa da din öğretiminin mecburi olması, ülkemizin kendine özgü tarihî, dinî ve sosyo-kültürel şartlardan kaynaklandığı görüşü daha gerçekçi görünmektedir (Günay, Güngör, Ecer, 1997; Bilgin, 2001; Tosun, 2005). Zaten öğrencilerin bu husustaki tutumları, onların DKAB dersi ile laiklik arasında herhangi bir tezat ve çelişme görmedikleri yönündedir. Bir başka yönüyle bu sonuçlar, gençlerin zihninde din ile laikliğin birbirini dışlayan hususlar olarak algılanmadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca dersin genel ve özel amaçları çerçevesinde düşünülecek olursa, DKAB derslerinde, psikolojik açıdan içselleştirilmiş, bilinçlendirici bir din bilgisi değil de, temelde bilgilendirici mahiyette genel bir din kültürünün veriliyor olması, dinî yaşantı ve tercihlerin dışsal zorlamalara maruz kalmaksızın doğrudan bireye bırakılması sonucunu ortaya çıkartmaktadır ki, bu da demokratik laikliğin temel hedeflerindendir.

II. Öğrencilerin DKAB Dersine Ayrılan Süre Hakkındaki Kanaatleri

Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü programda, DKAB öğretimi der- si 7. yarıyıl da haftada iki saat olarak okutulmaktadır. Tablo 3'te (Madde 1) sürenin yeterli olduğu görüşüne *katılanların* % 52.8'i olduğu görülmektedir. Söz konusu sürenin yeterli olduğu fikrine "*kısmen katılanlar*" % 28.4'iken "*katılmıyorum*" diyenler % 17.9'dur. Buradan hareketle öğrencilerin çoğun- luğunun DKAB dersine ayrılan 2 saatlik süreyi genel anlamda yeterli gör- dükları ileri sürülebilir. Ancak gençlerin bu husustaki tavırlarının çok net değil olmadığını söylemek durumundayız. Zira örneklemin % 48'lik kısmı, yani neredeyse yarıya yakını DKAB dersine ayrılan bir dönemde 2 saatlik süreyi yeterli görmemektedir.

Tablo 3

DKAB Dersine Ayrılan Süre Hakkındaki Kanaatler

MADDELER	Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Cevapsız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 DKAB dersine ayrılan bir dönem içerisinde haftada iki saatlik süre yeterlidir.	39	17.9	62	28.4	115	52.8	2	0.9	218	100
2 Bölümünüz öğretim programı içerisinde DKAB dersine, mevcut durumuna ek olarak, seçmlik dersler arasında da yer verilmesi gerekir.	49	22.5	74	33.9	95	43.6	0	0	218	100

Tekrar Tablo 3'e (Madde 2) bakılacak olursa; orada DKAB dersine program- da ayrılan mevcut süreye ek olarak, seçmlik olarak da yer verilmesine yö- nelik tutumların tespıte çalışıldığı görülecektir. Bu bağlamda "*Bölümünüz öğretim programı içerisinde DKAB dersine, mevcut durumuna ek olarak, seçm- lik dersler arasında da yer verilmesi gerekir.*" şeklinde ifade edilen bir tutum cümlesine "*katılıyorum*" diyenler % 43.6; "*kısmen katılıyorum*" diyenler % 33.9; "*katılmıyorum*" diyenler ise % 22.5'tir. DKAB dersine ayrılan süreyi yetersiz (% 17.9) ve kısmen yetersiz (% 28.4) görenlerin toplamı (% 46.3), söz konusu derse mevcut sürenin yanında, seçmlik ders olarak da yer veril- mesi gerektiği görüşünde olanlarla (% 46.3) uyumludur. Bu da öğrencilerin belirgin bir şekilde DKAB dersine mevcudun yanında ek süre verilmesini

arzuladıkları anlamına gelmektedir. Söz konusu ek sürenin ne kadar olması gerektiğine yönelik bulgular ise Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

DKAB Dersine Ayrılan Sürenin Miktarı

	Bölümünüz programında yer verilen DKAB dersinin süresinin yetersiz olduğunu düşünüyorsanız, sizce bu derse ayrılan süre ne olmalıdır ?	f	%
1	Bir Dönemde Haftada 4 Saat	54	24.8
2	İki Dönemde Haftada 2 Saat	81	37.2
3	Daha Fazla	11	5.0
4	Cevapsız	72	33.0
	Toplam	218	100

“Bölümünüz programında yer verilen DKAB dersinin süresinin yetersiz olduğunu düşünüyorsanız, sizce bu derse ayrılan süre ne olmalıdır?” şeklinde yöneltiltiğimiz soruya gençlerin % 24.8’i “bir dönemde haftada 4 saat”; % 37.2’si “iki dönemde haftada 2 saat”, % 5.0’ı ise “daha fazla” cevabını vermişlerdir. Soruyu cevapsız bırakanların oranı ise % 33.0’dır. Bu soruya cevap verenlerin toplamı % 67.0 oranına ulaşmaktadır. Bu ise öğrencilerin % 67.0’nın DKAB dersine ayrılan sürenin yetersiz buldukları anlamına gelmektedir. Genel eğilim ise DKAB dersinin 2 dönemde haftada 2 saat olması yönündedir. Bununla birlikte Tablo 3 ile Tablo 4 arasındaki verilerde kısmi bir farklılığın var olduğu da görülmektedir. Zira Tablo 3’te DKAB dersine ayrılan süreyi yeterli bulanların oranı % 52.8 olduğu halde; Tablo 4’te daha fazla ek süre talep edenlerin toplam oranı % 67.0’dır.

Burada şu hususu da belirtmekte fayda vardır ki, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü programında yer alan DKAB dersini okutmakla görevlendirilen Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim elemanlarının ortak kanaati, ders için ayrılan sürenin belirlenen içeriğe oranla yetersiz olduğu yönündedir. Bu sebeple, belirlenen süre içerisinde, DKAB dersinin içeriğinin aktarılmasında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Çünkü hem alan bilgisi hem de alanın öğretimi ile ilgili konulara yer verilen içeriğin, belirlenen sürede tamamlanması gerekmektedir. Sürenin yetersizliği, içerikte yer verilen konulara yeterince zaman ayırlamamasına, bu da hedeflenen başarının düşmesine neden olmaktadır. Nitekim öğrenciler, yeterli bilgi düzeyine ulaşamamalarının birinci sebebi olarak da sürenin yetersizliğini görmektedir (bkz. Tablo 7).

III. DKAB Dersinin İçerik Açısından Yeterlilik Durumu

Bölüm programında yer verilen DKAB dersinin içeriği Yüksek Öğretim Kurulu tarafından belirlenmiş olup şu konulara yer verilmiştir: “Temel kavramlar

değerler
eğitimi
dergisi

(din-kültür-ahlak); Müslümanlığın temel ilkeleri; İslamiyet ve diğer dinler; ahlak ve ahlakın birey ve toplumla ilgili esasları; İlköğretim I. kademe 4-5 sınıflar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının incelenmesi; öğretim yaklaşımları; öğrenmenin değerlendirilmesi¹³. Buna göre dersin içeriğinin; İslam'ın temel ilkelerinin tanıtılması, diğer dinler hakkında genel bilgilerin verilmesi, genel anlamda ahlakın bireysel ve toplumsal boyutlarının esaslarının ve nihayet öğretmen adaylarının okutacakları 4. ve 5. sınıf DKAB dersi öğretim programının ve dersle ilgili “özel öğretim yöntemleri” kapsamına giren bilgilerin aktarılması biçiminde belirlendiği görülmektedir.

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü programında yer verilen DKAB dersinin öğretimi, yine aynı üniversitenin İlahiyat Fakültesi'nde görevli öğretim üyeleri tarafından yapılmaktadır. Verilen dersin içeriği, belirlenen programa göre düzenlenmektedir. Ancak bu konuda daha çok belirlenen sürenin yetersizliği ve öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi ile ilgili birtakım sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu nedenle sık sık öğrencilerden gelen soruların cevaplanmasına zaman ayrılmak zorunda kalınmaktadır. Yine ayrılan süre içerisinde hem alan hem de özel öğretim yöntemleri konularına yer ayrılması gerekliliği daha hızlı hareket edilmesini gerektirmekte, bu da yeterli bilginin verilememesi sıkıntısını doğurmaktadır. Nitekim bu durumu öğrencilerden alınan sonuçlarda da görmek mümkündür.

Tablo 5*DKAB Dersinin İçeriğine Yönelik Tutumlar*

MADDELER	Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Cevapsiz		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 DKAB dersinin içeriğini oluşturan konular, alan bilgimizin geliştirilmesi açısından yeterlidir.	52	23.9	92	42.2	71	32.6	3	1.4	218	100
2 DKAB dersinde yer verilen konular aktüel hayatta değer taşımaktadır	9	4.1	73	33.5	135	61.9	1	0.5	218	100
3 DKAB dersini aldıktan sonra bu konudaki bilgilerim yeterli düzeye ulaştı.	33	15.1	154	70.6	31	14.2	0	0	218	100

13 1990 yılında hazırlanan programda da benzer konulara yer verilmektedir (Bkz. Öcal, 1995: 145).

Tablo 5'e göre (Madde 1) "DKAB dersinin içeriğini oluşturan konuların alan bilgisinin geliştirilmesi açısından yeterli" olduğunu düşünen öğrenciler % 32.6'dır. Bu görüşe katılmayan (% 23.9) ve kısmen katılanların (% 42.2) toplam oranı ise % 66.1'e ulaşmaktadır. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin DKAB dersinin içeriğinin yetersiz kaldığı kanaatlerini açıkça ortaya koymaktadır.

Kanaatimizce bu yetersizlik, temelde, içerikte konu genişliğinin sağlanamamasından ziyade, yer verilen konuların işlenmesinde yeterli zamanın olmamasından kaynaklanmaktadır. Alan bilgisi yanında özel öğretim konularına da yer verilmesinin gerekliliği ve bunu gerektiği biçimde başarma çabası yüzünden konuların fazlaşması, zaman yetersizliği karşısında, neticede her iki alanda verilen bilgilerin yetersiz kalmasına neden olabilmektedir. Nitekim içerik oluşturulurken alan ve öğretim yöntemleri konularından hangisine daha fazla yer verilmesi gerektiği ile ilgili sorulan soruya alınan cevaplar da bu tespitimizi desteklemektedir (bk. Tablo 6). Bununla birlikte Tablo 5'deki 2. madde de belirtilen, "DKAB dersinde yer verilen konular aktüel hayatta değer taşımaktadır." tutum cümlesine yönelik tavırlar ortaya koymaktadır ki belirlenen çerçeve programı, hem zenginleştirilmeli hem de eğitimdeki hayatılık ilkesi de göz önüne alınarak güncel ve işlevsel hale getirilmelidir. Esasen öğrencilerin verdikleri cevaplara yakından bakılacak olursa, onların % 61.9'u "DKAB dersinde yer verilen konuların aktüel hayatta değer taşıdığı" fikrine katıldıkları görülecektir. Örneklemin % 33.5'i bu düşünceye kısmen katıldığını, % 4.1'i ise katılmadığını belirtmiştir. Bu da DKAB dersinin günlük hayatla ilişkilendirilerek işlenmesi gerektiği, günlük hayatla ilişkilendiren konuların ise daha işlevsel olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 5'e tekrar bakılacak olursa; madde 3'te öğrencilerin DKAB dersini aldıktan sonra bu konudaki bilgilerinin yeterli düzeye ulaşp ulaşmadığı sorulanmaktadır. Öğrencilerin % 14.2'si yeterli bilgi düzeyine ulaştıklarını kabul ederken, % 15.1'i tam tersi bir kanaate sahiptir. Çoğunluğu oluşturan % 70.6'lık kesim ise bu görüşe kısmen katılmaktadır. Bu sonuçlar göstermektedir ki, mevcut DKAB dersinden elde edilen başarı yeterli düzeyde değildir. En azından bunun yeterli olduğunu söylemek oldukça zordur.

Tablo 6*DKAB Dersinde Ağırlık Verilmesi Gereken Konular*

<i>DKAB dersinde sizce hangi konulara daha fazla ağırlık verilmesi gerekir?</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
1	Alan bilgisi	52	23.9
2	Alan Bilgisinin Öğretiminde Kullanılabilecek Yöntemler	152	69.7
3	Her ikisi	11	5.0
4	Cevapsız	3	1.4
Toplam		218	100

Tablo 6'daki verilere göre öğrencilerin % 23.9'u DKAB dersinde alan bilgisine öncelik verilmesi gerektiği kanaatindedir. Örneklemin büyük bir çoğunluğunu oluşturan % 69.7'lik kesim ise alan bilgisini aktarırken kullanılabilecek yöntemlere daha fazla ağırlık verilmesinin işlevsel olacağını düşünmektedir. Her ikisine, yani hem alan bilgisine hem de alan bilgisinin öğretilmesinde kullanılacak yöntemlere eşit derecede önem verilmesi gerektiğini belirtenler ise % 5.0 oranındadır. Görüleceği üzere öğrenciler, ders ortamında DKAB dersinin muhtevasını, yani temel dinî bilgileri öğrenmekten öte, söz konusu muhtevayı aktarmada kullanılacak yöntem ve teknikler konusunda bilgilenmek istemektedirler.

Bu konuda temas etmek istediğimiz önemli bir husus da herhangi bir alanda öğretmenlik yapacak kişilere gerek alan bilgisinin gerekse özel öğretim yöntemlerinin birlikte kazandırılmasının gerekliliğidir. Bunlardan önceliğin alan bilgisine verilmesi doğaldır. Çünkü, öğretimde esas olan bilginin aktarılması ve davranış haline dönüştürülmesidir. Bunun gerçekleşebilmesi için öğretmenin öncelikle alan bilgisine, bununla birlikte öğretim yöntemleri konusunda yeterli düzeyde bilgi birikimine sahip olması gerekir. Alan bilgisinin yetersiz kalması halinde yöntem bilmenin fazla bir yararının olamayacağı çok açıktır. Bu nedenle dersin son iki dönemde toplam 5 saat olarak planlanmasının, ilk dönemdeki iki saatlik sürede teorik olarak alan bilgisinin geliştirilmesinin, ikinci dönemde de 1 saati teori, 2 saati uygulama olmak üzere özel öğretim yöntemleri konularına yer verilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. İkinci dönemdeki yöntem dersinde, öğrencilerin daha önce almış oldukları genel öğretim yöntemleri ile ilgili bilgilerin, özel alana uygulanmasının söz konusu olacağı açıktır.

DKAB dersinde yeterli bilgi düzeyine ulaşıp ulaşılmadığı tespiti çalışıldığı Tablo 5'deki veriler hatırlanacak olursa, orada öğrencilerin bu konudaki

kanaatlerinin olumsuz olma eğilimi gösterdiği görülecektir. İşte bu noktada söz konusu dersten yeterli verimin alınamamasının nedenlerinin ne olduğu meselesi önemli bir hale gelmektedir. Bu hususu tespit edebilmek için, “DKAB dersini almış olmanıza rağmen yeterli bilgi düzeyine ulaşamadığınızı düşünüyorsanız sizce bunun asıl sebebi nedir/nelerdir?” tarzında bir soru sorulmuş ve “süre”, “yöntem”, “içerik”, “kaynak”, “öğretim elemanı” ve “diğer” şıklarından kendileri için uygun olanı işaretlemeleri talep edilmiştir. Şayet birden fazla seçenek işaretleyecek olurlarsa bunları öncelik sırasına göre belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 7*DKAB Dersinin Verimsiz Olmasının Sebepleri*

	Süre		Yöntem		İçerik		Kaynaklar		Öğr. Elemanı		Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	68	31.2	48	22.0	24	11.0	8	3.7	8	3.7	15	6.9
2	9	4.1	17	7.8	27	12.4	17	7.8	6	2.8	2	0.9
3	5	2.3	9	4.1	4	1.8	5	2.3	4	1.8	1	0.5
4	3	1.4	2	0.9	0	0.0	1	0.5	2	0.9	0	0.0
5	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.5	2	0.9	0	0.0
Toplam	85	39.0	76	34.8	55	25.2	32	14.8	22	10.1	18	8.7

Tablo 6’ya göre DKAB derslerindeki verimsizliğin asıl nedeni ders saatidir. Zira öğrencilerin % 31.2’si ilk sebep olarak “süre” konusuna temas etmişlerdir. Bunu ise sırasıyla “yöntem” (% 22.0), “dersin içeriği” (% 11.0), “kaynaklar” (% 3.7), “öğretim elemanı” (% 3.7) ve “diğer” hususlar (% 6.9) takip etmektedir. Sıralama toplamalarında da durum değişmemektedir.

IV. Öğretim Süreçlerindeki Yeterlilik Düzeyi

Kuşkusuz eğitim ve öğretimin arzulanan hedeflere ulaşılmasında yöntemler, kaynaklar ve öğretim elemanlarının bilgi ve öğreticilik düzeyleri önemli bir hisseye sahiptir. Bu bağlamda İlköğretim Bölümü programında yer alan DKAB dersinin değerlendirilmesi amacıyla sekiz farklı tutum cümlesi kullanılmıştır.

Tablo 8
DKAB Dersinin Öğretimi Süreçlerine Yönelik Tutumlar

MADDELER	Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Cevapsız		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 Dersi veren öğretim elemanının alan bilgisi yeterlidir.	2	0.9	10	4.6	202	92.7	4	1.8	218	100
2 Dersi veren öğretim elemanının öğreticilik bilgisi yeterlidir.	4	1.8	39	17.9	175	80.3	-	-	218	100
3 DKAB derslerinde uygulanan öğretim yöntemleri yeterlidir.	51	23.4	104	47.7	60	27.5	3	1.4	218	100
4 DKAB dersi ile ilgili kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir.	25	11.5	60	27.5	123	56.4	10	4.6	218	100
5 DKAB dersi ile ilgili olarak verilen kaynaklardan yararlandım.	57	26.1	87	39.9	70	32.1	4	1.8	218	100
6 Sınavlarda kullanılan ölçme aracı geçerlilik özelliğine sahiptir.	35	16.1	62	28.4	119	54.6	2	0.9	218	100
7 Dersi veren öğretim elemanı sınıfta demokratik bir ortam oluşturabiliyor.	6	2.8	24	11.0	188	86.2	-	-	218	100
8 Dersi veren öğretim elemanı öğrencilerle yeterli ilişki kurabiliyor.	9	4.1	31	14.2	178	81.7	-	-	218	100

Tablo 8'deki verilere göre, öğrenciler, dersi yürüten öğretim elemanlarını alan bilgisi açısından başarılı bulmaktadır (Madde 1). Olumlu görüşe sahip öğrencilerin % 92.7 oranında olması bunu ortaya koymaktadır. Bu görüşe *katılmayanlar* % 0.9, *kısmen katılanlar* ise % 4.6'dır. Bu veriler göstermektedir ki öğrencilerin gözünde, öğretim elemanlarının alan bilgisi yeterlidir. Hemen hemen aynı durum öğretim elemanlarının öğreticilik düzeyi için de geçerlidir (Madde 2). Zira öğrencilerin % 80.3'ü öğretim elemanının öğreticilik bilgisi olduğunu kabul etmektedir. Bu düşünceye *katılmayanlar* % 1.4; *kısmen katılanlar* ise % 17.9'dur. Bununla birlikte, derste uygulanan öğretim yöntemlerinin yeterliliği konusunda sorulan soruya alınan cevaplar ise bu konuda birtakım yetersizliklerin olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü "DKAB dersinde uygulanan öğretim yöntemleri yeterlidir." (Madde 3) şeklinde

ifade edilen tutum cümlesine *katılanlar* % 27.5'ken bu fikre *katılmayanlar* % 23.4'tür. *Kısmen katılıyorum* diyenler ise % 47.7 oranına ulaşmaktadır. Bu veriler göstermektedir ki, öğrenciler derste uygulanan öğretim yöntemleri konusunda kısmen bilişsel bir çelişki yaşamaktadırlar. Bu sonuç “*Dersi veren öğretim elemanının öğreticilik bilgisi yeterlidir.*” maddesinden elde edilen bulgularla çelişir mahiyettedir. Zira bu ifadeye katılan öğrencilerin oranı % 80.3'ken “*DKAB derslerinde uygulanan öğretim yöntemleri yeterlidir.*” maddesine katılım oranları ise % 27.5'tir. Bu durumu şu şekilde açıklamak mümkün olabilir: Öğrenciler, öğretim elemanlarının öğreticilik bilgilerinin düzeyi konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarına inanmaktadırlar. Ancak onlar bu bilginin sınıf ortamına yansıtmasını yeterli görmemektedirler. Dersi okutan öğretim elemanlarının öğretim sırasında genellikle düz anlatım (takrir); ancak bunun yanı sıra soru-cevap ve tartışma yöntemlerini kullandıkları bilinmektedir. Kanaatimizce elde edilen sonuçlar, bu yöntemlerin yetersiz kalması ya da uygun olmamasından değil, uygulamadaki yetersizliklerin yanında, özellikle öğretim araçlarından yararlanılamamasından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de gerek böyle bir alışkanlığın olmaması, gerekse ders için tahsis edilen sınıfın öğretim aracı kullanılmaya uygun olmaması yüzünden çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır. Diğer taraftan sınıfların kalabalık olması da soru-cevap ve tartışma yöntemlerin uygulanmasında zorluklar doğurmaktadır. Bu durumda dersler genellikle düz anlatıma dayalı olarak işlenmekte, bu da öğretim elemanının aktifleşerek merkeze geçmesi, öğrencinin ise pasifleşmesine neden olmaktadır. Aslında öğrencilerin yöntem konusundaki bu yaklaşımları Tablo 7'deki verilerle uyumludur. Zira orada öğrencilerin beklenen bilgi düzeyine ulaşamama nedenleri arasında yöntem meselesine ikinci sırada yer verildiği görülmektedir. Bu da DKAB derslerinde hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi için yöntem sorununun çözümlenmesinin gerekli olduğu anlamına gelmektedir.

Dersten beklenen başarının elde edilmesinde önemli bir yeri olan kaynakların belirlenmesi ve tanıtılması konusunda da birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu hususu tespit edebilmek amacıyla “*DKAB dersi ile ilgili kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir*” (Tablo 8, Madde 4) biçiminde dile getirilen bir tutum cümlesine yönelik tepkiler incelenmiştir. Bu maddeye *katılıyorum* diyenler % 56.4; *katılmıyorum* diyenler % 11.5; *kısmen katılıyorum* diyenler ise % 27.5 oranındadır. Bu hususta olumlu cevap verenler % 50'nin üzerinde olsa da bu oran ideali temsil edecek mahiyette değildir. Bu anlamda bu verilerden öğrencilere ders ile ilgili kaynaklar hakkında yeterli

bilginin verilmediği şeklinde bir sonuca ulaşılabilir. Bu da kuşkusuz üzerinde durulması bir konudur. Bununla birlikte, öğrencilerin de kaynaklardan yararlanma oranının yeterli olmadığı söylenebilir. Nitekim Tablo 8'deki sonuçlara göre (Madde 5) “*DKAB dersi ile ilgili olarak verilen kaynaklardan yararlandım.*” diyenler % 32.1'de kalmıştır. Yararlanmadığını belirtenler % 26.1; kısmen yararlandığını söyleyenler ise 39.9'dur. Kanaatimizce bu durum, bir yandan öğrencilerin konuya ilgisizliği ile, öte yandan da öğretim elemanları tarafından bildirilen kaynakların yeterliliği ve ulaşılabilirlik niteliği ile yakından ilişkilidir.

Kuşkusuz gerçekleştirilen öğretimin ne kadar verimli olduğunun ölçülmesinde, başarının belirlenmesinde ölçme ve değerlendirmenin sağlıklı bir şekilde yapılması gerekir. Öğretim esnasında kullanılan ölçme araçları çoktan seçmeli testler ile klasik yazılı sınavlardır. Dersin içeriği ve öğretimdeki hedefler açısından bakıldığında, her iki aracın da uygulama açısından uygun olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 54.6'sı sınavlarda kullanılan ölçme aracının geçerlilik özelliğine sahip olduğu kanaatindedir. Onların % 16.1'i bu düşünceye katılmamakta, % 28.4'ü ise kısmen katılmaktadır (Madde 6). Örneklemin yaklaşık yarısı “*sınavlarda kullanılan ölçme araçlarının geçerlilik özelliğine sahip olduğu*” düşüncesinde olsa da, diğer yarısının bu fikri paylaşmadığı ya da kısmen paylaştığı görülmektedir. Bu da sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için sınavlarda kullanılan ölçme araçlarının nesnel bir şekilde titizlikle hazırlanması ve uygulanmasının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin, fakülte eğitimleri süresinde, öğretimde ölçme ve değerlendirme bilgisini kazanmış oldukları dikkate alındığında, elde edilen verilerin göz ardı edilmemesi gerekir.

Bütün bunlarla birlikte, verilen dersin arzulanan hedeflerin gerçekleştirilmesine hizmet edebilmesi için “*öğretim elemanının sınıfta demokratik bir ortam oluşturması*” (Madde 7) oldukça önemlidir. Öğrencilerin % 86.2'si, DKAB dersinin işlenmesi sırasında öğretim elemanının sınıf içerisinde olumlu ve demokratik bir ortam oluşturduğu kanısındadır. Bu düşünceye *katılmayanlar* % 2.8; *kısmen katılanlar* ise 11.0'dır. Bu sonuç, aynı zamanda dersi veren öğretim elemanının öğrencilerle yeterli ve sağlıklı bir biçimde iletişim kurduğu anlamına gelmektedir. Nitekim öğrencilerin % 81.7'sinin “*öğretim elemanlarının kendileriyle yeterli düzeyde ilişki kurduğunu*” kabul ediyor olması bu sonucu teyit edici mahiyettedir. Bu hususta olumsuz tavır takınanlar % 4.1; kısmen olumlu tavır takınanlar ise % 14.2'dir (Madde 8). Elde edilen bu sonuçlar, derse olan ilginin sağlanması, sürdürülmesi ve etkinliğinin artırıl-

ması konusunda öğretim elemanlarının başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

V. Öğrencilerin Hazır Bulunuşluk Düzeyi

Öğretimi yapılan konu hakkında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin bilinmesi, öğretimin planlanması ve gerçekleştirilmesinde göz önüne alınması gereken hususlardan birisini oluşturmaktadır. Diğer taraftan giriş davranışları olarak da adlandırılan derse başlangıç aşamasındaki mevcut bilgilerin doğru olup olmadığı ve hangi düzeyde olduğu da önem taşımaktadır.

İlköğretim bölümünde DKAB dersini alan öğrencilerin, dersin kapsamı içine giren konularla ilgili birtakım ön bilgilere sahip olduklarını tahmin etmek güç değildir. Aynı şekilde bu bilgilerin derinlik, genişlik ve yeterlilik düzeyi de tahmin edilebilir. Nitekim bu konu ile olarak “DKAB dersini almadan önce din hakkındaki bilgilerinizi nerelerden elde ettiniz?” şeklinde bir soru sorulmuş ve eğer birden fazla seçenek işaretlenecek olursa bunları öncelik sırasına dizemeleri istenmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin din konusunda bilgi edindikleri kaynakların başında *aile* gelmektedir. Zira Tablo 9’da da görüleceği üzere öncelik sırasına göre temel dinî bilgilerini *aile*den edindiğini söyleyenler % 65.6’dır. Bunu ise sırasıyla *okul* (% 23.9), *dinî kitaplar* (% 5.5), *Kur’an kursları* (% 1.8), *arkadaş çevresi* (% 1.4) ve *diğer* (% 0.5) seçeneği takip etmektedir. İkinci tercih itibarıyla dinî bilgilerin elde edilmesinde ilk dikkati çeken yer ise *okuldur* (% 30.7). *Dinî kitaplar* (% 17.4), *Kur’an kursları* (% 16.5), *aile* (% 15.1), *arkadaş çevresi* (% 9.2) ve *diğer* (% 0.9) seçenekleri ikinci sırada öncelikli olarak dinî bilgi edinme kaynakları olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü sırada en çok vurgulanan husus *dinî kitaplar* (% 25.2) ve *arkadaş çevresidir* (% 21.1). Daha sonraki dağılım ise *okul* (% 13.3), *Kur’an kursu* (% 9.6), *aile* (% 3.7) ve *diğer* (% 1.8) şeklindedir. Elde edilen bulgular tercih sıralaması dikkate alınmadan analiz edilecek olursa, görülecektir ki, *aile* toplamda % 84.9 ile ilk sıradaki önemi ni korumaktadır. Toplam tercihler içerisinde *okul* % 77.1’le ikinci sıradadır. Bunları ise sırasıyla *dinî kitaplar* (toplam: % 67.9), *Kur’an Kursları* (toplam: % 32.9), *arkadaş çevresi* (toplam: % 32.7) ve *diğer* (toplam % 8.7) seçenekleri takip etmektedir.

Tablo 9*DKAB Dersini Almadan Önce Din Hakkındaki Bilgi Edinilen Yerler*

	Aile		Okul		Dini Kitaplar		Kur'an kursu		Arkadaş Çevresi		Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	143	65.6	52	23.9	12	5.5	4	1.8	3	1.4	1	0.5
2	33	15.1	67	30.7	38	17.4	36	16.5	20	9.2	2	0.9
3	8	3.7	29	13.3	55	25.2	21	9.6	46	21.1	4	1.8
4	1	0.5	12	5.5	37	17.0	9	4.1	11	5.0	4	1.8
5	-	-	7	3.2	6	2.8	2	0.9	11	5.0	3	1.4
6	-	-	1	0.5	-	-	-	-	-	-	5	2.3
Toplam	185	84.9	168	77.1	91	67.9	72	32.9	91	32.7	19	8.7

Yukarıdaki tercih seçenekleri açısından değerlendirilecek olursa, okul dışında dinî bilgi edinme yerleri genelde yaygın ya da informal eğitim ortamları olduğu için bunların kontrol edilmeleri oldukça zor, hatta neredeyse imkânsızdır. Okulda yapılan din eğitiminin hangi konuları içerdiği ise bilinmemektedir. Bütün bunların, bu öğrencilerin bölümde aldıkları öğretim sonucu elde ettikleri bilgiler ile birleştirildiğinde, DKAB dersi öğretmenliğini yapabilecek düzeylerinin, söz konusu dersin genel ve özel amaçları açısından arzulanan, verimli ve sağlıklı sonuçlar vermeyeceğini tahmin etmek hiç de zor değildir.

Sonuç

Çalışma boyunca elde edilen sonuçlara bakıldığında Sınıf Öğretmenliği Bölümünde yer alan DKAB öğretimi dersinin, ilköğretim okullarındaki ilgili dersin öğretmenliği konusunda yeterli olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Dersin, ayrılan süre itibarıyla içeriğini sağlıklı biçimde gerçekleştirebilme imkânının olmadığı görülmektedir. Bu itibarla ilköğretimin bütün sınıflarındaki DKAB derslerinin, bu alanın öğretmenlerinin yetiştirilmesi amacıyla kurulan İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü'nden mezun olanlar tarafından okutulması, mutlaka gerçekleştirilmelidir. Çünkü din, insanı hem psikolojik hem de sosyal yönü ile kuşatan bir gerçekliktir. Okul öncesini de kapsayan ilk gelişim dönemlerinden itibaren çocukların bu gerçekliğin bilgisinden mahrum bırakılması ya da eksik ve yanlış bilgileri almasına fırsat verilmesi, hayatının sonraki dönemlerine de uzanan çok çeşitli psikolojik ve sosyal problemlere neden olabilecektir. Diğer taraftan insan hayatı açısından önemli ve farklı alanlarda etkisini gösterebilen yansımaları olan bu bilginin verilmesi, aynı zamanda insan eğitiminin bütünlüğünün sağlanmasına da katkıda bulunacaktır. Taşıdığı önem itibarıyla din öğretimi gerçekleştirile-

cek öğretmenlerin yetiştirilmeleri de üzerinde önemle durulması gereken ciddi bir konu olarak kabul edilmelidir. Özellikle alan eğitiminin ve buna paralel olarak öğreticilik bilgi ve becerisinin adaylara yeterli düzeyde kazandırılması gerekir. Bütün bu niteliklere sahip öğretmenlerin nerede yetiştirileceği konusu ise son zamanlarda tartışma konusu olmuştur. Din dersi öğretmenleri daima İlahiyat Fakülteleri bünyesinde yetiştirilmiştir. Nitekim 1997 yılında, öğretmen yetiştiren kurumların yeniden düzenlenmesi esnasında da bu uygulama değişmeyerek hem ilk hem de orta dereceli okullardaki DKAB derslerinin öğretmenlerinin, Eğitim Fakültelerinde de geçerli olan esaslar çerçevesinde, İlahiyat Fakültelerinde yetiştirilmesi yönünde düzenleme yapılarak, 11 İlahiyat Fakültesi bünyesinde İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü kurulmuş, ilköğretim programlarında yer alan din derslerini okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi bu bölümlerde gerçekleştirilmiştir. Ancak YÖK Genel Kurulu'nun 25.06.2006 tarihinde aldığı karar ile söz konusu bu bölümler Eğitim Fakültelerine bağlanmıştır. Türkiye'de 1997 yılında öğretmen yetiştiren kurumların düzenlenmesi konusunda atılan adımlar içerisinde, ilköğretim okullarındaki DKAB dersi öğretmenlerinin İlahiyat Fakülteleri bünyesinde kurulan bölümlerde yetiştirilmesine imkân verilmesi önemli bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Uygulamanın devam ettiği 1997-1998 ve 2005-2006 dönemlerini kapsayan 9 öğretim yılı boyunca, gerek bölüm programının ve DKAB dersinin teorik temellerinin geliştirilmesi, gerekse program geliştirme ve öğretim materyali hazırlığı gibi uygulamaya dönük konularda olumlu adımlar atılan bu sürecin büyük ölçüde başarılı olduğu, mezunların hem öğretmenlik görevine hazırlık aşamasında KPSS sınavlarındaki, hem de öğretmenlik görevlerindeki sonuçları itibarıyla da tespit edilebilmektedir. Yeni düzenlemenin ne gibi sonuçlar getireceği zaman içerisinde görülecektir; ancak din gibi önemli bir öğretim alanının öğretmenlerinin, söz konusu alanda uzmanların bulunduğu İlahiyat Fakültelerinde, Eğitim Fakültelerinin pedagojik formasyon desteği ile sürdürülmesinin doğru olacağı kanaatindeyiz¹⁴. Özellikle eğitim alanında, başlatılan uygulamaların sık

14 Bu arada şu hususu hatırlatmakta fayda görmekteyiz: Yapıcı ve Zengin (2003a; 2003b) tarafından Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda da ortaya çıkmıştır ki, yüksek seviyede yapılan din öğretimi öğrencilerin patolojik dindarlık düzeylerini artırmamakta, bilakis onların dinî dogmatizm ve dinî partikülarizm düzeylerinin ciddi biçimde azalmasına sebep olmaktadır. Hatta söz konusu iki çalışmada ilahiyat eğitiminin dinin bireysel ve sosyal hayat üzerindeki etkisini artırıcı değil azaltıcı bir işleve sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu ise ilahiyat fakültelerine yönelik ön yargıların nesnel bir temele dayanmadığını ortaya koyacak mahiyettedir. Başka bir deyişle İlahiyat Fakülteleri Türkiye Cumhuriyetinin laik, demokratik ve sosyal devlet olma niteliğine uygun öğretmenler yetiştirme arzu ve gayretindedir.

sık değiştirilmesi yerine, başlatılan sürecin edinilen tecrübelerle gözden geçirilip eksikliklerin telafisi yoluyla kalıcı bir sistemin oluşturulması ayrı bir önem taşımaktadır.

DKAB öğretmenlerinin yetiştirilmesi ister İlahiyat isterse Eğitim Fakültele-
rinde gerçekleştirilsin, ilköğretimin 4. ve 5. sınıflarındaki DKAB öğretimi
için alan öğretmenleri açısından yakın gelecekte mevcut sıkıntının devam
edeceği, bu derslerin de sınıf öğretmenleri tarafından okutulmaya devam edi-
leceği tahmin edilebilir. Bu itibarla sınıf öğretmenliği programında yer alan
DKAB dersinin öğretimi önemini korumaktadır. Tespitlerimize göre bölüm-
deki öğrenciler bu dersin programda yer almasını benimsemekte, istemekte
ve gerekli görmektedir. Dersle ilgili uygulamalarda ise başarı belirli oranda
sağlanmakta, ancak özellikle derse ayrılan süre ve buna bağlı olarak içeriğin
niteliği ve tamamlanması konusunda problemler yaşanmaktadır. Dersin iki
döneme yayılması veya mevcut durumuna ek olarak ayrıca seçimlik dersler
arasında yer alması ile belirli bir rahatlığın gerçekleşeceği anlaşılmaktadır.
Öcal (1995) ve Öztürk (2004) tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen
bulgular da bu düşünceyi destekleyecek mahiyettedir.

Diğer taraftan şunu da belirtmeliyiz ki Sınıf Öğretmenliği Bölümündeki
DKAB dersleri, mezunların bu dersi okutmalarına ihtiyacın hiç kalmama-
sı halinde bile programda asgari ölçüde tutulması gerektiği kanaatindeyiz.
Çünkü öğretmen, fonksiyonu itibarıyla kültür aktarımı ve gelişimini sağla-
makla yükümlüdür. Bu fonksiyonu gerçekleştirecek insanın toplumunun
kültürünü etkileyen dini tanınması ve bilmesi vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak
daima kalacaktır. Bu durum özellikle İslam dini açısından hayati bir değere
sahiptir. Zira Mardin'in de (1995) belirttiği gibi normatif bir din olan İslam
mensuplarına günlük hayat için önemli bir referans çerçevesi sağlamakta-
dır. Ayrıca çoğu yerde dinî kökenli olan unsurların kültürel; kültürel kökenli
olan unsurlarında dinî bir renge bürünebilmesi söz konusu olabilmektedir
(Zuckerman, 2006). İşte bu noktada neyin dini, neyin kültürel olduğunun
ayrıştırılabilmesi oldukça önemlidir. Bu da sağlıklı ve nitelikli bir din eğitimi
ve öğretimi ile mümkün olabilir. Esasen sağlıklı dinî bilgilere ulaşmak, mo-
dernleşme sürecinde yaşanan sancıların aşılmasında da işlevsel olacaktır.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (1978). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişimdeki etkileri*. Ankara: Doğan Basımevi.
- Aydın, M. Ş. (2005). *Cumhuriyet döneminde din eğitimi öğretmeni*. İstanbul: DEM Yayınları
- Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi, *İrade Şûrâ-yı Devlet*, No: 484, (9 Cemaziyelevvel

- 1285/28 Ağustos 1868).
- Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi. İrade Meclis-i Vâlâ, No: 26278, (20 Ramazan 1284/15 Ocak 1868).
- Bilgin, B. (2001). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara: Gün Yayınları.
- Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim Komitesi Raporu*. (1961). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Günay, Ü., Güngör, H. & Ecer, V. (1997). *Laiklik- din ve Türkiye*. Ankara: Adım Yayınları.
- Maarif Vekaleti Tebliğler Mecmuası* (15 Teşrinisani 1926). (10), 33-36.
- Maarif-i Umumiye Nizamnamesi* (1286). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Mardin, Ş. (1995). *Din ve ideoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. *Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005-2006*. http://sgb.meb.gov.tr/daireler/istatistik/TURKIYE_EGITIM_ISTATISTIKLE-RI_2005_2006.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*. (13 Aralık 1948). (11) 516.
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*. (7 Şubat 1949). (11) 524.
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi* (16 Temmuz 1962). (25) 1212.
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi* (Ağustos 2005). (68) 2575.
- Öcal, M. (1995). Eğitim Fakülteleri sınıf öğretmenliği bölümlerinde okutulmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi Dersi ile ilgili bazı tespitler ve teklifler. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. (2), 143-154.
- Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. (2002). *Öğretmen Yeterlilikleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. (Metin içinde kısaca ÖYEGM olarak kullanılmıştır)
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: TTK Yayınları.
- Öztürk, V. (2004). Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin DKAB öğretimi ile ilgili görüşleri: Buca Eğitim Fakültesi örneği, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı* içinde, İstanbul: DEM Yayınları.
- Resmi Gazete (24 Haziran 2005) *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*, Sayı: 25855.
- Resmi Gazete. (27 Ağustos 2003) *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. Sayı: 25212.
- Tosun, C. (2005). *Din eğitimi bilimine giriş*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003a). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin dinin etkisini hissetme düzeyleriyle psiko-sosyal uyumları arasındaki ilişki. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 3 (2), 65-127.
- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003b). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (4), 173-206.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zengin, Z. S. (2003). *II. Abdülhamit dönemi örgün eğitim kurumlarında din eğitimi ve öğretimi 1876-1908*. Adana: Baki Kitabevi.
- Zuckerman, P. (2006). *Din sosyolojisine giriş* (çev. İ. Çapcıoğlu & H. Aydınalp). Ankara: Birleşik Kitabevi.

Teacher Training For Religious Education in Primary Schools, and Faculties of Education (A Case of Çukurova University Faculty of Education)

*Zeki Salih ZENGİN, Assoc. Prof. Dr. **
Çukurova University Theology Faculty

Asım YAPICI, Asist. Prof. Dr.
Çukurova University Theology Faculty

Citation- Zengin, Z. Salih & Yapıcı, A. (2006). Teacher training for religious education in primary schools, and Faculties of Education (A Case of Çukurova University Faculty of Education). *Journal of Values Education - Turkey*, 4 (11), 127-154. © Center for Values Education

Abstract- Religious education takes place in primary schools' curriculums beginning from 4. classroom in Turkey. This lesson's teachers have been trained in Departments of Religion Culture and Moral Sciences Teaching. But religious education in 4. and 5. classrooms has been carried out by primary school teachers due to lack of teachers of this lesson. In this paper we studied about the qualification of primary school teachers in religious teaching, according to a research carried out at Çukurova University Faculty of Education Department of Primary School Teaching. With this aim by examining quality of religious teaching, content and time of lesson, interests of students to the lesson some problems are determined then solutions are offered. In addition, in this paper we discussed religious education teacher training for primary schools in historical process before the period of Republic and after.

Key Words - Primary Schools, Department of Primary School Teaching, Faculty of Education, Religion Culture and Moral Sciences Teaching.

* **Address for correspondence:** Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Balcalı, Adana-Türkiye. **E-Mail:** zsalih@cu.edu.tr